

СТЕПАН РУДАНСЬКИЙ — ХУДОЖНИК

6 січня 2014 року громадськість України відзначатиме 180-ту річницю від дня народження класика української літератури, автора всевітньо відомої пісні «Повій, вітре, на Вкраїну», фундатора системи охорони здоров'я Південного берега Криму, першого міського лікаря Ялти Степана Руданського. Як і всі геніальні люди, він був всебічно обдарованою особистістю: поет, фольклорист, перекладач, талановитий лікар, громадський діяч, цікавився історією та археологією, мав здібності до мов, яких знав більше десяти, та малювання. За свідченням племінниці поета, доньки брата Григорія, в заміжжі Кмита, хист до малювання у дядька з'явився в дитинстві, про це вона розповідала: «...Коли в Хомутинях відбувалися округові з'їзди священиків чи приїзди благочинного і архієрея, а Степан був удома, то малював карикатури на гостей і їх підписував віршами. Одного разу батькові поетовому була за це велика прикрість од начальства, бо поголобка про Степанові карикатури поширилася по селу та дійшла до відома благочинного. Переказували в родині Григора Васильовича, така Степанова поведінка відбилася до певної міри навіть і на кар'єрі старого Руданського, бо начебто це стало йому на перешкоді до того, щоб його поставили благочинним...». (Записки іст.-філологічного відділу УАЛ – К., 1929 кн. XXV ст. 124-125).

У нарисі «З вуст односельчан» Володимир Герасименко та Михайло Присяжнюк пишуть: «Батьки Ділени Вакулич жили поруч з Руданським. Від них лишився переказ, що Степан Руданський дуже гарно малював хомутинецькі краєвиди та шаржові портрети односельчан. Особливо документальною була карикатура на запопадливу до парубків дівчину, що мешкала в Хомутинях». Відомий український етнограф Борис Станіславович Познанський (1841-1906) писав: «Я бачив його: 1) маленький візерунок, рисований одним олівцем: плугатар на полі, рілля. В оддалі село з церквою і вітряками, в небі журавлі. 2) На аркуші цілому, цвітними пастелями; молодиця, йдуча з ярмарку, розтріпана, з брикаючим поросям в руках, — і надпис: «Не мала баба клопоту, та купила порося». 3) Такої ж міри, теж пастелями цвітними нарисовано: дівка з відрами побіля криниці одбивається од парубка, що обхватив її руками і пнеться поцілувати; дівка одною рукою за чуба одтягає од себе голову хлопця». Степан Руданський разом з художником-мариністом Іваном Костянтиновичем Айвазовським, архітектором Карлом Івановичем Ешліманом, художником Федотом Олександровичем Васильєвим, управителем Лівадійського маєтку царської родини Яковом Матвійовичем Лазаревським займався розташуванням картин з урахуванням світлового ефекту.

В інституті рукописів філіалу Центральної наукової бібліотеки Академії наук України ім. В. І. Вернадського у фонді І 26116 зберігається копія портрета сановника, майстерно виконана Степаном Руданським олівцем на аркуші цупкого білого паперу. Написана вона невідомим автором у 1838 році. Пізніше хтось використав цей аркуш як обкладинку для книжки — місця згинів потерлися. З портрета дивиться ще молодий сановник в уніформі з високим коміром: ясний погляд розумних очей, спокійний впевнений вираз обличчя, акуратно причесане волосся, баки, зліва на грудях — медаль. Під малюнком надпис «Рисовал С. Руданський». Фотокопію цього малюнка з архіву академіка Агатангела Юхимовича Кримського правнучатий племінник Степана Руданського – Олексій Боржковський зробив ще 15 лютого 1997 року. Від Ніни Василівни Боржковської, внучатої племінниці Степана Руданського, у спадок Боржковській Галині Арсенівні, матері Олексія Васильовича, дісталася копія картини художника П. Торріні «Вічна юність», зроблена Степаном Руданським. Малюнок виконаний чорним олівцем на високому технічному та художньому рівні. Привертає увагу досконалістю зображення. На картині усміхнені, в доброму гуморі поважного віку євреї — чоловік та жінка, які перед дзеркалом розглядають себе, згадуючи, якими вони були в юності. Картина зараз зберігається у праправнучатої племінниці поета Оксани Миколаївни Брітц-Чернієнко в Німеччині. Фотокопія малюнка Степана Руданського

«Вічна юність» – у Олексія Васильовича Боржковського в Житомирі. Коли на Південному березі Криму в Партеніті (с. Фрунзенське) було знайдено старовинне єврейське кладовище, Степан Руданський з п'яти надгробних плит зняв копії «рисуноків и єврейських надписей» і відправив до Одеси в Товариство історії та старожитностей. Два малюнки (зарисовки якогось міста) зберігаються у США в родича Степана Руданського на прізвище також Руданський (ім'я, на жаль, не відоме), його дід був двоюрідним братом поета. З цією людиною в 1974 році познайомився краєзнавець, руданськознавець з Ялти Олександр Несторович Януш.

Перед від'їздом гість залишив свою адресу. Листувався з Янушем, та невдовзі працівники КДБ поклали край цьому листуванню: викликали в Ялті до «Білого дому», відібрали листи, адресу. Попередили, що його адресат – націоналіст, заборонили листування. В архівах родича зберігались й інші матеріали. З розповідей Олександра Несторовича (нині покійного) довідалася, що родич Степана Руданського був викладачем музики та мав двох доньок. Було б добре відшукати його адресу або адресу його родини. Нині пошуком архівних матеріалів Степана Руданського займається Міністерство закордонних справ України.

*Ольга ЮРЧИШИНА,
краєзнавець, руданськознавець,
головний бібліотекар наукової бібліотеки
Вінницького національного медуніверситету ім. М. І. Пирогова*